

Knud Prange:

Væk med perfektionismen!

Uddannelse i arkivvæsenet. Arkivforeningens seminar V, Sostrup Slot, 12.–14. april 1973. Rigsarkivet, København 1973.

Man kunne tro at debatten om arkivvæsenets uddannelsesforhold ikke havde stor interesse uden for etaten, men de problemer som behandles i Arkivarforeningens ovennævnte rapport har direkte eller indirekte betydning for enhver arkivgæst. I de senere år har dansk arkivvæsen været stillet over for en række udfordringer: øgede krav fra administrationen, et voldsomt stigende besøgstal, og meget andet som lægger beslag på tid og arbejdskraft. Skønt både bevillinger og stillingsnormeringer har været meget beskedne, har man kunnet honorere kravene, og flere af arkiverne har endda kunnet udsende et imponerende antal registraturer og andre hjælpemidler. At dette har kunnet lade sig gøre, skyldes formentlig først og fremmest at der er sket et skred i personalets funktionsmønster, således at de enkelte grupper har påtaget sig et stadig mere kvalificeret og krævende arbejde. Hvilket imidlertid kræver uddannelse og efteruddannelse. På denne baggrund er det naturligt at Arkivarforeningen har drøftet disse problemer: hvem skal have hvilken uddannelse, og hvordan føres den ud i livet? Og det er naturligt at en udenforstående giver sit besyv med – rapporten efterlyser flere gange en reaktion fra »barnet i Kejsersens nye Klæder«.

Seminaret (og dermed rapporten) er bygget op på en lidt besynderlig måde. Man starter med undervisningsmidler og metoder og fortsætter med en gennemgang af de enkelte personalegruppers uddannelse: arkivarer, arkivsekretærer, arkivbetjente, konservatorpersonale og kontorpersonale. Ind imellem er der så redegørelser for arkivuddannelse i Norge og Sverige. Hvert hovedemne har et antal indledere, hvis manuskripter er gengivet i rapporten, som ligeledes refererer diskussionerne. I stedet for denne rækkefølge skulle man nok være startet med de svenske og norske erfaringer samt Erik Stig Jørgensens indlæg, som i høj grad berører spørgsmålet om behovet for uddannelse. Derved havde man måske fået bedre hold på et par af de problemer som *kan* afspore debatten. For problemer er der unægtelig: skal man fortsætte med den gamle, individuelle uddannelse, hvor man får sin viden efterhånden som problemerne dukker op i praksis, eller er det mere rationelt at tilrettelægge en undervisningsplan? I de senere år har arkivvæsenet opbygget en stand af »mellemt teknikere«, arkivsekretærer, og har derfor

kunnet lave en egentlig undervisningsplan. En sådan plan sparer tid når der skal uddannes flere, men et af arkivvæsenets problemer er netop at tilgangen til etaten normalt er så lille – og tjenestestederne så spredt rundt om i landet – at det er svært at få elever nok til en egentlig undervisning. Det er derfor mærkeligt at skellene mellem netop rigsarkivets forskellige afdelinger åbenbart (se s. 15) har stillet sig hindrende i vejen for en tværgående undervisning af personalet på hovedarkivet. Man kan også undre sig over at rigsarkivets arkivarer en tid skal gøre tjeneste på et landsarkiv og at udvekslingen aldrig tidligere gik den modsatte vej – hvad der jo var sagligt mere påkrævet. For det sjællandske landsarkivs personale havde det dog ikke medført særlige vanskeligheder, og for de øvrige landsarkivers vedkommende må det vel være muligt at løse – hvad der i rapporten kaldes – »dette frustrerende problem«. Noget lignende gælder det fremsatte ønske om kortere studieophold ved forskellige embeder – en glimrende idé.

Det er også mærkeligt at man endnu kan være i tvivl om, hvorvidt »trivsel kan være et legitimt mål for virksomhedens aktivitet« (s. 98). Forhåbentlig er der blot tale om en bemærkning der er blevet lidt skævt citeret, og man kan i stedet glæde sig over rigsarkivarens udtalelse: »at arbejdslysten er større, jo mere viden man har om, hvad der skal ske; og at større lykkefølelse i sig selv er en miljøforbedring«.

Afgørende for etablering af undervisning er imidlertid antallet af elever, og her gør Erik Stig Jørgensen (ligesom den svenske og norske deltager) med god grund opmærksom på at også administrationen har brug for arkivalisk uddannet personale. Det gælder såvel den statslige som den kommunale administration. Og hvis undervisningen blev tilstrækkelig god – det vil sige praktisk anvendelig – ville de større erhvervsvirksomheder nok også melde sig som interesserede. Dertil kommer at de ca. 140 lokalhistoriske arkiver landet over har et presserende og endnu uløst behov for (efter)uddannelse af deres ledere. En rigtigt opbygget arkivskole vil ikke komme til at mangle elever.

En sådan skole vil få elever med mange forskellige ønsker og behov, både med hensyn til undervisningens indhold og længde. Dette behøver dog ikke at give uoverstigelige vanskeligheder ved tilrettelæggelse af undervisningen. I Norge har man for eksempel en fælles grunduddannelse og derpå en todeling: en moderne linje for dem som skal arbejde i rigsarkivets nyere afdeling, og en linje for dem som skal arbejde med sagerne fra før 1814. Systemet kan udbygges endnu mere, således at der tilbydes valg mellem undervisning på forskellige områder og forskellige niveauer. En kort gennemgang og drøftelse af problemer inden for ét emneområde kan for eksempel uddybes ved selvstændigt arbejde af nogle af deltagerne – men ikke nødvendigvis af alle.

Man må nemlig meget nøje overveje: hvilken viden og hvilke færdigheder bør alle i arkivvæsenet have, hvilken viden bør være repræsenteret på den enkelte afdeling eller i den enkelte personalegruppe, og hvilken viden er ønskelig, men ikke nødvendig. Fra gammel tid har arkivvæsenet her haft et ideal om perfektion, som det ikke er muligt at opretholde, men som man nok endnu ikke helt har gjort sig fri af. I det kursus arkivsekretærene p. t. gennemgår er der 20 timers undervisning i tysk forvaltningssprog, mens centrale emner som arkivordning og registrering samt kassation kun får henholdsvis 15 og 10 timer. Det er sikkert udmærket at en eller flere af rigsarkivets sekretærer behersker kancellitysk (arkivarerne har i hvert fald ikke fået undervisning i det), men er det rimeligt at alle landsarkivernes sekretærer får denne viden?

På seminaret blev det også foreslået at arkivsekretærene fik flere timer i læsning af 1500-tals skrift samt undervisning i moderne sprog, i hvert fald fransk. Det første behov kan næppe være generelt presserende, og hvad det sidste angår, må man huske at sekretærene har studentereksamen, og at franskkundskaber i arkivvæsenet kan være nyttige, men næppe nødvendige i almindelighed. Og så findes der jo aftenskolekurser i moderne sprog.

Undervisningen i arkivkundskab bør – som det flere steder fremhæves i rapporten – ikke først og fremmest bestå af foredrag og forelæsninger, »de arkivalske problemer indlæres bedst ved praktiske øvelser«. En bred administrationshistorisk viden, der blot er blevet doceret, er ikke til megen nytte før man har prøvet at anvende den i praxis. Anne Riising har ret i, at de lange indledninger i Vejledende Arkivregistraturer ikke giver nogen særlig hjælp til at finde noget. »Man skal have en beskrivelse af, hvad der egentlig er i f. eks. en supplikprotokol, og hvordan man finder rundt i den og fra den til andre protokoller«.

En væsentlig del af arbejdet på et arkiv består i at hjælpe forskere, enten mundtligt eller ved at registrere arkivalier og lave registraturer eller vejledninger til udnyttelsen af arkivalierne. Her må man huske at den traditionelle type arkivgæster via uddannelse eller lang erfaring havde en solid viden om dansk administrations opbygning og dermed gode muligheder for at finde rundt i provenienssystemets kringelkroge. Men denne type udgør efterhånden en stadig mindre del af forskerne. I de senere år er sociologer, etnologer, politologer og mange andre begyndt at udnytte arkivernes rige indhold – og ingen af dem har fået den traditionelle historiske grunduddannelse. Noget lignende gælder iøvrigt de historikere der uddannes i dag. De har ikke »læst« hele historien, men udvalgte områder. Indenfor dansk historie kan de for eksempel have specialiseret sig i vikingetid og i provisorieårene, og det er jo en beskedent baggrund for arkivstudier.

Det er disse forskere arkivpersonalet skal vejlede. Og det stiller ganske store krav til personalets viden om hvordan man arbejder med arkivalierne og hvordan man forfølger et sagligt emne igennem og på tværs af al proveniens. Det er således – også for en arkivbruger – meget positivt når Anne Riising foreslår at »man bør derfor koncentrere sig om frembringelse af elementære hjælpemidler, som bør udformes sådan, at de både kan bruges som orientering for nyt personale og som introduktion for udenforstående«. Som eksempel nævnes vejledninger i indholdet af visse ensartede grupper af arkiver, bygget over spørgsmålet: Hvad er der i et sådant arkiv, og hvad kan det bruges til?

Arne Riising understreger også at det er vigtigt, at den viden som for en stor del kun findes i arkivpersonalets hoveder, kommer ned på papiret »Man må derfor håndfast se væk fra alle de mangler, som forfatterne selv mener bør afhjælpes, inden oplysningerne skrives ned . . . en anvendelig, eller for den sags skyld halvdårlig oversigt, er 100 gange bedre end ingen, og de skriftlige hjælpemidler må derfor udarbejdes under devisen: Væk med perfektionismen!!«

Det er et synspunkt en arkivbenytter kun kan bifalde. Og i samme åndedræt må vi spørge: Hvornår får vi en, bare duplikeret, oversigt over de utrykte (og godt gemte) registraturer som står på rigsarkivets læsesal – og hvornår kommer der et fotooptryk af Erslevs dog delvis brugbare oversigt: Rigsarkivet og Hjælpemidlerne til dets Benyttelse. Den er faktisk bedre end intet, mens vi venter på den perfekte nyudgave.